Sinemaların Krizi ve Alternatif Arayışları

Önder Özdemir

Wim Wenders 1982 yılındaki Cannes Film Festivali sırasında *666 Numaralı Oda (Room 666)* isimli ilginç bir belgesel film çeker. Avrupa'nın en büyük film festivallerinden birisinin yapıldığı Fransa'nın Cannes şehrinde Hotel Martinez'in 666 nolu odasına festivale katılan yönetmenleri çağırıp aynı soruyu sorar:

"*Sinema kaybolmak üzere olan bir dil midir, ölmek üzere olan bir sanat mıdır?"*

Jean Luc Godard, Steven Spielberg, Michelangelo Antonioni, Werner Herzog, Rainer Werner Fassbinder, Yılmaz Güney gibi yönetmenler sinemanın geleceğine dair görüşlerini paylaşırlar. Belgeseldeki çoğu yönetmen, televizyonun sinema üzerindeki olumsuz etkisi üzerinde durur. Çünkü her evde bir televizyon vardır ve insanlar sinema salonlarına gitmek yerine evde televizyon seyretmeyi tercih etmektedir. Belgeseldeki yönetmenlerin en büyük kaygısının televizyonun her eve girmesi ile sinemanın yaşayacağı zorluklar olduğunu anlıyoruz. 1982 yılından sonra sinema teknolojilerinde büyük gelişmeler oldu. 2000'li yıllardan itibaren CGI (Computer Generated Imagery-Bilgisayar üretimli imgeleme) adı verilen bilgisayar teknolojileri ile üretilen filmleri izledik. 2025 yılından itibaren 'yapay zeka' araçları ile film üretim ve gösterim süreçlerinin nasıl kökten değişeceğinden bahsetmeye başladık. Dijital platformlar*

* Sabit ya da değişken miktarlarda ödeme yapılarak abone olunan, internet altyapısı kullanılarak televizyon, tablet, akıllı telefon ve bilgisayarlar kullanılarak film ve dizi izlenen platformlardır. İngilizce *Digital streaming services* ifadesi bazı yayınlarda Türkçe *dijital akış platformları* çevirisi ile yazılsa da bu yazıda sadece dijital platform olarak kullanılacaktır.

sayesinde artık her tür filme kolayca erişmek mümkün. Eskiden sadece festivallerde izleyebileceğimiz filmleri artık evlerimizde izleyebiliyoruz. *Oda 666* benzeri bir belgesel tekrar yapılsa, film yapanlar, neler söylerdi acaba? Sinema salonlarına giden seyirci sayısının az olmasından ve bunun nedenlerinden mutlaka bahsedilirdi. Belki günün birinde biri, bu konuda bir devam belgeseli çeker.

Bu yazıda, sinema salonlarından seyircinin uzaklaşması krizinin izlerini, sinema salonlarının dönüşümünde aradım. Film yapımcılarının karşı karşıya olduğu dağıtım ve gösterimdeki sorunları; bu sorunlara çözüm alternatiflerini ve bunlar arasında özel bir deneyim olarak bir sinema kooperatifini inceledim.

Sinema Salonlarının Dönüşümü

Türkiye'de özellikle 50'li yıllardan itibaren yaygınlaşan sinema salonları, bir kentin sosyal ve kültürel hayatındaki en önemli mekânlarından biri oldu. Bin beş yüz, iki bin kişilik büyük salonları, süslü locaları, özel olarak tasarlanmış mobilyaları, dev perdesi, fuayesi, gong sesi, projeksiyon makinesi ile film izlemeyi, sinemaya gitmeyi törenselleştiren mekanlar söz konusuydu. Zamanla sinema salonları bölünerek, çoklu (multiplex) olarak adlandırılan küçük salonlardan oluşan komplekslere dönüştürüldü. Sinema salonu mimari özelliklerine sahip olarak inşa edilen yapılar yok edilerek kültürel doku tahrip edildi. Sinemaya gitme eylemi alışveriş merkezleri içindeki multiplex salonlar aracılığıyla tüketim kültürüne eklemlendi ve bunun sonucunda zamanla mahalle ve açık hava sinemaları da yok oldu. Sinema salonlarının alışveriş merkezleri içinde yapılanması, küreselleşmenin, neo-liberal politikaların, tüketim olgusunun bir sonucu olarak karşımıza çıktı.

Türkiye'de 1987 yılında çıkan 'Yabancı Sermaye Kanunu' ile yabancı film şirketlerinin kendi dağıtım şirketlerini kurabilmelerine izin verildi. Dünya film dağıtım pazarındaki çok güçlü şirketler olan Warner Brothers (Warner Bros.) ve United International Pictures (UIP)

Türkiye'de sinema filmi dağıtımı yapmaya başladılar.[1] Sinema salonlarını işletenlerle bağlayıcı sözleşmeler yaptılar. Bu gelişmeler sonucunda birçok film, dünya ile aynı anda Türkiye'de de gösterime girmeye başladı. Alışveriş merkezi içindeki küçük salonların artması ile birlikte bu gelişmeler yeni bir seyirci kitlesi oluşmasına neden oldu.

1980'li yıllardan başlayarak 2000'li yıllara kadar George Lucas, James Cameron, Steven Spielberg gibi yönetmenler sinemadaki dijitalleşmenin öncüleri oldular. Sinema teknolojilerinde neredeyse yüz yıldır değişmeyenin değişimini başlattılar. Sinemadaki dijitalleşme önce kurguda, sonra kameralarda ve daha sonra da sinema salonlarında gerçekleşti. Özellikle sinema salonlarındaki dijital dönüşümü biraz daha ayrıntılı olarak incelemek, sinema seyirci ilişkisini göstermek açısından önem arz ediyor. Filmlerin sinema salonlarına dağıtımının 35mm film bobinleri ile yapılması maliyetliydi. 35mm kopyalar gösterildikçe zamanla fiziksel olarak bozuluyor ve kullanılmaz hale geliyorlardı. Ayrıca filmlerin hak sahipleri, salonların bir filmi kaç kez gösterdiklerini denetleyemiyorlardı. Sinema endüstrisinin, bu alandaki dijitalleşme sayesinde daha fazla gelir elde edeceklerini fark etmeleri uzun sürmedi. 2002 yılı Mart ayında Hollywood'un en büyük film yapımcıları olan Walt Disney, Paramount, Sony Pictures Entertainment, 20th Century Fox, Universal ve Warner Bros. Studios yapım şirketleri *Dijital Sinema İnisiyatifi* (Digital Cinema Initiatives – DCI) adı ile bir ortak girişim oluşturdular. Amaçları dijitalleşen dağıtım ve gösterim süreçlerinde kendi lehlerine olacak bir standarda gitmekti. DCI 2005 yılında "Dijital Sinema Paketi" (Digital Cinema Package – DCP) adı ile bir gösterim standardı tanımladı ve sinemacıları bu standardı kullanmaya teşvik etti.[2] Sinema salonlarının gösterim teknolojisi önemli bir dönüşüm geçirdi. Film endüstrisini temsil eden DCI, sinema salonlarındaki 35mm film çalıştıran analog projeksiyon cihazlarının kaldırılmasını ve yerine dijital filmleri oynatan ve bilgisayar teknolojisi ile çalışan DCP standardında

[1] Uğur Ufuk , Bozdağ Abidin, Yavuz Cavit. Türkiye Film Endüstrisindeki Yabancı Dağıtım Şirketleri Ve Türk Sinema Sektöründeki Etkileri, ICOSS – CAPPADOCIA 2018

[2] Karagosian ,Michael 'What's Wrong with the DCP?', Digital Cinema Report 03/06/2015

dijital sinema projektörlerini önerdi. Hollywood'un dev film yapım şirketleri tarafından kurulan DCI'ın kar amacı ile hareket ettiğini, sinemanın sanat yönü ile ilgilenmediğini, seyirciyi bir müşteri olarak gördüğünü ve piyasa ilişkilerine göre hareket ettiğini belirtmeliyiz. Dijitalleşme öncesi 35mm pelikül döneminde örneğin 90 dakikalık bir sinema filmi yaklaşık 6 kutu ile sinemalara iletiliyordu. Makinistler bu kutuları gösterim öncesi projektörün makarasına sarmak ve filmi hazırlamak zorundaydı. Sık gösterilen peliküller zamanla yıpranabilir veya hasar görebilirdi. Makinistler, bu tür sorunları tespit edip hasarlı kısımları ayıklayarak pelikülü onarmakla da görevliydi. Oysa artık sinemalardaki entegre sinema projektörleri ile çok salonlu sinemalarda özel bir bilgisayar yazılımı ile filmlerin seans programlamaları, reklamlar, fragmanlar bir merkezden ayarlanabilmektedir. Analog dönemin özel becerileri olan makinistleri yerini, bilgisayar kullanan yeni nesil makinistlere bıraktı. Artık çok az kişi ile sinema salonları işletilmeye başlandı. 2010 yılına gelindiğinde büyük zincir sinemaları dijital projeksiyonları kullanmaya başladılar. 2012 yılında ABD'deki sinema salonlarının yarısından fazlası dijital sisteme geçmişti. 2015 yılında dünya genelinde %90'dan fazlası DCP standardında yeni nesil dijital projeksiyonlar kullanıyordu. 2018 yılı itibarı ile tüm dünyada bu geçiş tamamlandı. Ve eski dönemin projeksiyon cihazları çöpe atıldı. Bu tarihten sonra eski filmleri gösteren sinematek salonlarını saymazsak artık 35mm pelikülden yapılmış sinema filmlerini gösterecek salon kalmadı.

Hakan Erkılıç, Türkiye'deki tek salonlu bağımsız sinema işletmelerinin giderek azalışını, seyircilerin alışveriş merkezlerinde yer alan küçük salonlu zincir sinemalara yönlendirilişini, sinema salonu sahiplerindeki değişimin yapısını 'Düş Şatolarından Çoklu Salonlara Değişen Seyir Kültürü ve Sinema' başlıklı makalesinde ayrıntılı olarak incelemektedir. 2009 yılındaki Türkiye'de en büyük sinema salonu sahipleri AFM, Mars Sinema, Movieplex (Özen Film), Tüze Grup (Avşar Film), Megaplex, Odeon Cineplex, Cinecity, Denk Ajans ve Cinevip olarak sıralanabilir. Sinema işletmeciliğinden gelen şirketlerin (AFM, Tüze Grup/Avşar Film, Movieplex/ Özen

Film) dışında, büyük sermayenin (Transtürk Holding, Tepe Grubu, Alarko Holding, Fiba Holding), bankaların (İş Bankası), yabancı işletmeci ve yatırımcıların (Alman Cinemaxx, Kanadalı Cineplex Odeon, ABD'li Colony Capital, Rus Alfa Grubu'na ait Velios) sinema işletmeciliği alanına yatırım yaptıkları görülmektedir. [3] 2001 yılında kurulan Mars Sinema Grubu, 2010 yılında AFM sinemalarını satın alarak sektörün en büyük grubu haline geldi. 2015 yılı itibariyle 32 ilde 736 perde sayısına ulaşarak bilet satış pazarının %45'ne sahip oldu. 2016 yılında da Güney Koreli CJ CGV Co şirketine satıldı[4].

2024 yılı sonu itibarı ile sinema salonu işletmelerinin güncel durumunu Hakan Erkılıç aşağıdaki gibi paylaştı. *Güney Kore'li CGV Mars 29 şehirde 634 perde; Cinema Pink 12 ilde 173 perde; Cinemarine 9 ilde 112 perde; Prestige 90 perde; Özdilek/Cinetime 73 perde; Cinens Sinemaları 55 perde; Özen Film 21 perde, Büyülü Fener 17 perde kalan diğer 1065 perde ise çoğu bağımsız olan diğer işletmeciler tarafından işletilmektedir. 10 ilde toplamda 13 sinema salonu olan Avşar Film, sinema salonu işletmeciliğinden çekiliyor görünümü vermektedir. Covid-19 Pandemisi sonrasında birçok salonu açmadı.*[5] Deniz Yavuz tarafından her yıl açıklanan sektör raporlarında 2015 yılında toplam perde sayısı 2509 iken 2024 yılı sonunda toplam perde sayısı azalarak 2240 olarak verilmektedir. Bir taraftan tekelleşme olurken bir taraftan da salon kapatan küçülen bir sektörden bahsedebiliriz.

Sinemaların mekânsal dönüşümünü aşağıdaki grafikten izlemek mümkün. Sinema salonlarının 1980-2000 arasında en kötü dönemini yaşadığı salon sayılarının azalmasından anlaşılmaktadır. 2009 yılından itibaren cep sinemalarına geçişini ise artan salon sayıları ile görebiliyoruz. Ancak sadece yıllara göre perde sayısının değişimine baktığımızda salonlardaki dönüşümü açıklamak yetersiz kalıyor. Nezih Coş Akademik Sinema dergisinde 1969 yılı başı itibarı

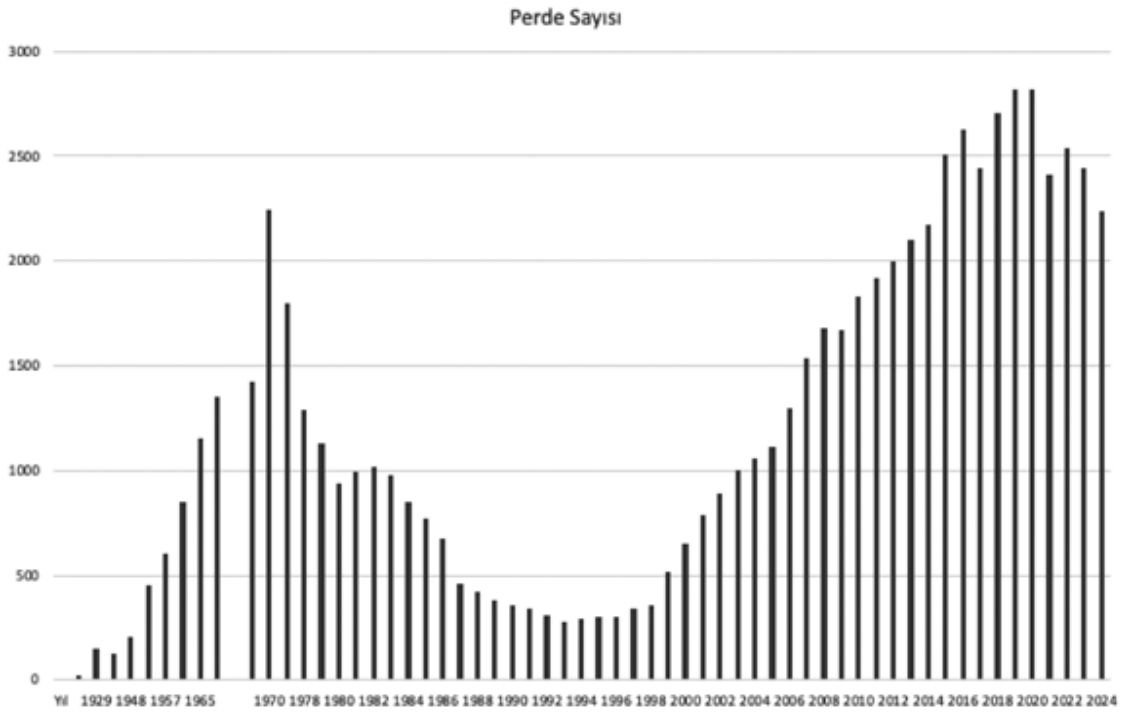
[3] Erkılıç, Hakan (2009). "Düş Şatolarından Çoklu Salonlara Değişen Seyir Kültürü ve Sinema." *Kebikeç: İnsan Bilimleri İçin Kaynak Araştırmaları Dergisi* 14: 27/28

[4] Güney Koreli CJ CGV, Mars Cinema 'yı 800 milyon dolara aldı, *Hürriyet* 5.4.2016, https://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/guney-koreli-cj-cgv-mars-cinemayi-800-milyon-dolara-aldi-40081235 son erişim 1.3.2025.

[5] Erkılıç, Hakan 1.3.2015 tarihli görüşme

ile 1420 kapalı salonda 892.474 koltuk 1534 açık hava sinemasında 1.335.007 sandalye olduğu verisini paylaşıyor. TÜİK 'Sinema salonu, koltuk, gösterilen film ve seyirci sayısı 2000-2023' tablosundaki veriler bize, salonların küçülüp sayıları artarken, koltuk sayılarındaki azalışı da göstermektedir. [6] 2000 yılında 606 perde ile 200.853 koltuk varken, 2005 yılında salon sayısı artarak 987 olmuş ama koltuk sayısı 152.234'e düşmüş. 2008 yılında 1514 salona erişildiğinde koltuk sayısı ise sadece 212.155 adettir. Bu sayı 1969 yılındaki 1420 perde sayısı ve 892.474 koltuğun neredeyse ¼ seviyesindedir.[7] Bu veriler bir taraftan salonların sayısı artarken, diğer taraftan küçüldüğü için seyirci kapasitesinin de düştüğünü çarpıcı bir şekilde göstermektedir**.** Antrakt 2024 Türkiye sinemasının vizyon raporunda, 2024 yılı sonu itibarı ile çoğu cep sineması olmak üzere 2240 adet

Grafik: 1929-2024 yılları sinema perde sayıları değişimi

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu. (2014). İstatistik Göstergeler 1923-2013. s.84, Erkılıç, H. (2003). Türk Sinemasının Ekonomik Yapısı ve Bu Yapının Sinemamıza Etkileri ve Yavuz, Deniz, Antrakt '2024 Türkiye sinemasının vizyon raporu' verilerinden derlenerek oluşturuldu

[6] TUİK Sinema ve Gösteri Sanatları İstatistikleri, 2023, https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Sinema-ve-Gosteri-Sanatlari-Istatistikleri-2023-53639 son erişim tarihi 1.3.2025

[7] Coş Nezih, 1969 .Türkiye'de Sinemaların Dağılımı. *Akademik Sinema* sayı 2.

sinema salonunda toplam olarak 286.774 adet koltuk kapasitesi ile film gösterildiği görülmektedir. [8]

İnternetin yaygınlaşması ve servis sağlayıcıların hızındaki artış sonucunda ortaya çıkan dijital platformlar, sektör ve izleyici nezdinde alışkanlıkları değiştirmektedir. Bu yenilikler, sinemanın kolektif yapısını bireysel bir pozisyona çekmektedir. Bir kamusal alan pratiği olan sinemaya gitme deneyimi, sinema salonu dışında film izleme deneyimi tarafından kuşatılmakta ve sektörde bu yönde radikal değişimlere kapı aralanmaktadır. Sinema endüstrisinin ve film izleme alışkanlıklarının geleceği bu değişimlerle beraber şekillenmektedir.[9]

Sinemanın icadından itibaren yaklaşık yüz yıl boyunca aynı kalan seyircinin konumu ve seyir kültürü, sinemadaki teknik gelişmeler sonucunda değişmeye başladı. Filmlerin Video, VCD, DVD gibi yeni teknolojiler aracılığıyla çoğaltılması ve sinema salonlarına alternatif bir izleme alanı oluşturması, 1990'lı yılların ortalarından itibaren seyircinin seyir deneyimi için bir sinema salonunda bulunması zorunluluğunu ortadan kaldırdı. Bu değişimin bir sonucu olarak sinema salonları kitlelerin bir araya geldiği, birbirlerine temas ettiği, seyrettikleri film hakkında konuşarak iletişim kurduğu ve dolayısıyla sosyalleştiği mekânlar olma özelliğinden uzaklaştı. Sinema seyir kültürü de dijitalleşme etkisi ile kitlesel olmaktan bireysel olmaya doğru yöneldi. Dijital yayın platformlarının ortaya çıkması gibi iletişim teknolojilerindeki büyük yenilikler ve değişimler toplumun film izleme alışkanlıklarının değişmesine yol açtı.

Netflix, Mubi, Amazon Prime, BluTv, PuhuTv, beIN CONNECT, Disney+, YouTube Premium vs. gibi platformlar kullanıcılarına sundukları değişik seçeneklerle Türkiye'de üyelik tabanlarını 2020 yılından itibaren genişleterek yaygınlaştılar. Dijital platformların ortaya çıkması ve sürekli yeni görsel içerikler üretmesi geleneksel sinema sektörünü derinden etkiledi. Bu durum bireylerin

[8] Kasapoğlu, Sedef Sinema Salonlarının Dönüşümü: İzmir Örneği Yaşar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İletişim Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi

[9] Anadolu, Batu. Beyazperdeden Dijital Medyaya: Film İzleme Deneyiminin Değişimi Üzerine Bir Araştırma, *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, Aralık 2020, sayı 32.

izleme davranışlarını değiştirerek yeni bir film izleme kültürünün ortaya çıkmasına vesile olmuştur. Dijital platformlar film izleme konusunda mekân ve zaman kavramını ortadan kaldırmıştır. Dijital platformlardaki filmler her türlü mobil (taşınabilir) iletişim araçları (cep telefonu, bilgisayar, tablet vs. gibi) üzerinden izlenebilmektedir. Dijital sinema platformları, sinema salonlarından farklı olarak, niteliği tartışmaya açık olsa da kullanıcılara oldukça geniş bir içerik yelpazesi sunmaktadır. Seçeneklerin çok fazla olması, zaman ve mekândan bağımsız izlenebilmesi, izlenecek filmin kullanıcı tarafından belirlenmesi gibi etmenler dijital platformların daha fazla tercih edilme nedenleri arasında gelmektedir.[10]

Ferhat Zengin 'Dijital Akış Platformlarının "Yıkıcı" Etkisi: Sinemanın Geleceğine Dair Güncel Tartışmalar ve Bir Değerlendirme'[11] başlıklı makalesinde Dijital akış platformlarının yükselişini, geleneksel sinema sanatının geleceğine dair çeşitli endişeleri inceler. Bu konuda üzerine en çok tartışılan unsurlardan biri "sinemanın ölümü" görüşünün de ortaya çıkmasına neden olan sinema salonlarının yok olacağı endişesidir. Bu çalışmada dijital platformları ve sinemanın geleceği üzerine yapılan güncel tartışmalar 70. Cannes Film Festivali ve 91 Akademi Ödülleri'nde yarışan Netflix filmleri üzerinden ele alınarak araştırılır. Film endüstrisi ve platformlar arasında süre gelen ilişkiler değerlendirilerek sinema sanatının geleceğine ilişkin öngörülerde bulunur. Makale, film endüstrisi ve dijital platformları arasında son yıllarda ortaya çıkan rekabeti açığa çıkarmakta ve sinema sanatının geleceğine yönelik çeşitli öneriler sunmaktadır. Makalenin kapsamı içindeki araştırmanın sonucunda, kültür endüstrisini biçimlendiren Netflix'in, film endüstrisi için yıkıcı bir teknoloji olduğu tespit edilir.

Film izlemede dijital platformları, sinema salonları karşısında tercih edilir kılan zamansal ve mekânsal sınırlılıkları ortadan kaldırmasının yanı sıra seyirciye zengin bir içerik sunmasıdır. Sinema salonlarında sınırlı sayıda filmlerin yer aldığı, belli bir program dahilinde

[10] Hayır, Celal, Salonlardan Çevrimiçi Ortamlara: Dijital Sinema Platformlarının Film İzleme Alışkanlıklarına Olan Etkisi Üzerine Bir Araştırma.

[11] Zengin, Ferhat Selçuk Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 2022; (47):s. 194-210.

yapılan gösterimin yarattığı kısıtlılığın aksine dijital platformlarda, seyirci kendisine sunulan daha fazla içerik arasından tercihte bulunabilmektedir. Dijital yayın platformlarının sunmuş olduğu hizmetin kullanıcı açısından en belirgin kolaylığı şüphesiz içeriğin istenilen gün ve saatte izlenebiliyor olmasıdır. Bu anlamda dijital yayın platformları kullanıcısına seyir deneyimini yönetebilme imkânı sunmaktadır. Ayrıca kullanıcılar bu platformlar aracılığıyla vizyona yeni giren bir filmi, tüm dünyayla eş zamanlı olarak izleyebilme olanağı bulmaktadır. Dolayısıyla seyir kültüründe değişen alışkanlıklarıyla seyirci nazarında dijital platformlar, sinema salonları karşısında daha cazip ve daha tercih edilir hale geldi. İnsanların zorunlu olarak evlere kapandığı Covid-19 Pandemisi döneminde dijital platformlar abone sayılarını artırırken, birçok sinema salonu kapanmak zorunda kaldı.[12]

Dijital platformların abone sayılarının büyüklüğü seyir alışkanlıklarının değişimi hakkında fikir vermektedir. Platformlar için en çok aboneye sahip Netflix, 2024 yılı sonbaharında tüm dünyadaki abone sayısının bir yıl önceye göre %8.3 artırarak 282.7 milyon olduğunu açıkladı. İkinci sıradaki Amazon Prime Video yöneticilerinin 2023 yılı açıklamalarından yola çıkarak 200 milyonun üzerinde abonesi olduğu tahmin ediliyor. Üçüncü sırada Disney+ 2024 yılı yaz aylarında açıklanan rakamlara göre ABD ve Kanada'da 54.8 milyon, Disney+ Hotstar, 35.5 milyon ve diğer ülkeler 63.5 milyon toplamda 153.8 milyon aboneye ulaşmış. Disney+ Hotstar Hindistan, Endonezya, Malezya ve Tayland gibi ülkelerde Disney+'ın yerel versiyonu olarak hizmet veriyor.

Dördüncü sırada MAX platformu 2024 sonbaharında açıklanan rakamlarla 110 milyon aboneye sahip.* Beşinci sırada ise Paramount+ 2024 yılı sonu itibarı ile bir yılda %6.5 artış göstererek 72 milyon aboneye ulaştıklarını açıkladılar.

---

12 Midilli, Seher-Midilli,Esra , Dijital Dönüşümün Sinemaya Etkileri: Sinema Salonlarının Dijital Yayın Platformları ile Rekabeti Ve Atılımlarına İlişkin Bir Durum Analizi, 2024, 11. Uluslararası İletişim Günleri Dijital Eşitsizlik & Veri Sömürgeciliği Sempozyumu Bildiri Kitabı,Üsküdar Üniversitesi Yayınları 93

* Warner Bros'un HBO Max ve Discovery+ platformları 2023 yılında birleşerek MAX adını aldı.

Dünya genelindeki en fazla abonesi olan 10 dijital platformun abone sayısı toplamı 818.5 milyondan fazla görünüyor.* Bunların içindeki 4 şirketin ABD'nin en büyük film yapımcıları olduğu dikkat çekiyor. 2022 yılında Metro-Goldwyn-Mayer(MGM) i satın alan Amazon, The Walt Disney Company'e ait Disney+, Paramount Pictures'ın da içinde olduğu Paramount Global'e ait Paramount+ ve Warner Bros'a ait MAX. En çok aboneye sahip diğer platformlar Hulu 51 milyon, Peacock 36 milyon, Apple TV 25 milyon, ESPN+25 milyon, Starz 15 milyon gözönüne alındığında toplamda 1 milyara yaklaşan bir abone sayısından bahsediyoruz. [13]

Sinema endüstrisindeki dijitalleşme, sinemanın izlenme mekânlarını ve sinema izleme alışkanlıklarını da değiştirdi. Geniş perdeli büyük salonların yerini, cep sinemaları dediğimiz küçük salonlar aldı. Birçok küçük salonu ile sinemalar, patlamış mısır reyonları ile alışveriş merkezleri içinde fastfood alanlarının hemen yanında yerini aldı. Hızlı tüketilen fastfood yiyecekleri gibi bu küçük sinema salonlarında hızlı tüketilen filmler izleyiciye sunulmaya başladı. Nitelikli filmler izlemek isteyenler ise festivalleri beklemek zorunda kaldı. Dijital platformları ve interneti tercih eden bu seyirci, alışveriş merkezleri içindeki sinemalarda, kirli perdeyle, karanlık projektörle, pahalı biletlerle, kötü seçimlerle vizyona sokulan filmleri izlemek istemiyor. Tüm bu veriler sonucunda sinema salonlarının içine girdiği bir krizden sözedebiliriz. Ancak krizin kapsamını biraz daha ayrıntılandırmak gerekiyor.

Sinema Salonlarının Krizi

Alışveriş merkezlerindeki küçük gösterim salonları, tekelleşen zincir sinemalar, yüksek bilet fiyatları, vizyondaki tekdüze filmler, sinema salonların gösterim kalitesi sorunları yanında, dijital

* Birden fazla dijital platformdan üyeliği olanlar olduğu gibi bir üyeliği çok kişinin paylaştığı durumlar da sözkonusu. Bu verilere net olarak sahip olmamakla birlikte bu iki durumun toplam abone sayısında önemli değişiklikler yapmayacağını tahmin edebiliriz.

[13] Phil Nickinson and Jen Karner, The 10 most popular streaming services, ranked by subscriber count, 22.01.2025 https://www.digitaltrends.com/home-theater/most-popular-streaming-services-by-subscribers/#dt-heading-10-starz-1508-million Son erişim 1.3.2025.

platformların çekici yanları seyircinin sinema salonlarından uzaklaşmasına neden oldu. Hem Dünya'da hem de Türkiye'de 2020-2021 yıllarını etkileyen Covid-19 pandemisi döneminde ticari sinema salonlarından uzaklaşan seyirciler Covid-19 Pandemisi sonrasında geri kazanılamadı. Aşağıdaki tabloda vizyona giren film sayısı artmasına rağmen, seyirci sayısının pandemi dönemi öncesinin çok altında olduğu görülmektedir.

Yıllara Göre Sinema Salonlarındaki Seyirci ve Film Sayıları

Yıl	Toplam Seyirci	Yeni Film	Toplam Film
2015	60.228.409	402	530
2016	58.287.772	360	525
2017	71.188.594	392	530
2018	70.409.779	430	637
2019	59.556.020	404	622
2020	17.415.304	177	342
2021	12.488.382	202	281
2022	36.198.982	370	503
2023	31.542.707	366	492
2024	33.152.076	452	571

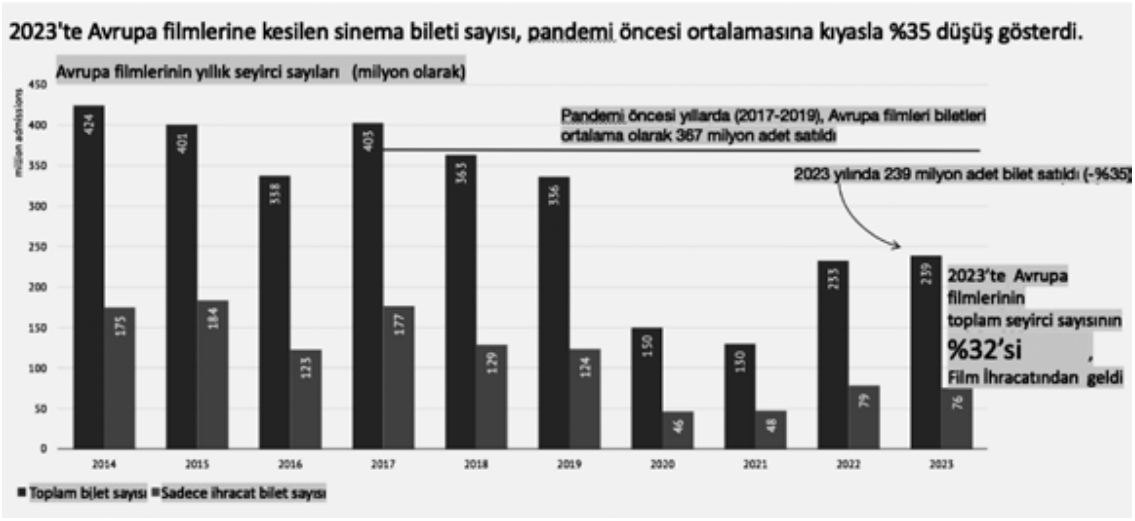
Kaynak:boxofficeturkiye.com Erişim Tarihi: 1.3.2025

Sinema salonlarındaki 2024 yılındaki toplam seyirci sayısının Covid-19 Pandemisi öncesinin yarısı civarında olduğunu tablodan görebiliyoruz.

Bu seyircilerin çok büyük bir bölümü çocuklar için olan animasyon filmlerin izleyicileridir. Boxofficeturkiye.com sitesi seyirci sayıları verilerinde, 24 Aralık 2024 ile 2 Ocak 2025 tarihlerinde 53. haftada toplam 931.426 seyircinin 65 adet filmi sinema salonlarında izlediği görülmektedir. Bu seyircilerin 715.403'i çocuklar için yapılan 8 adet animasyon filmi izlemiş. Yani 53. haftadaki sinema salonu

seyircilerinin %76'sı çocuklar için yapılan filmleri seyretmiş. Aynı şekilde 3-9 Ocak 2025 tarihlerini kapsayan 1. haftada sinemalardaki 60 adet filme giden toplam 678.989 seyircinin %59'u yani 407.165 seyirci, çocuklar için olan 11 adet animasyon filmi seyretmiş. Burada verilerini paylaştığımız 2024 yılı 53. hafta ve 2025 yılı 1. hafta okulların ara tatili ya da yarı tatili olmayan dönemlerdir. Seyirci sayıları verilen bu 2 hafta çocukların sıklıkla sinemaya gittiği özel dönemler değildir. 27 Aralık 2024 tarihinde vizyona giren *Rafadan Tayfa Kapadokya* isimli çocuklar için animasyon film, 8 haftada 2.246.935 seyirciye ulaştı. Bu veriler de gösteriyor ki sinema salonları daha çok çocuklar için üretilen filmlere bilet satabilmektedir.[14] Bu durum da sinema salonlarının içinde olduğu krizin bir başka göstergesidir.

Grafik: Avrupa Filmlerinin Yıllık Seyirci Sayıları

Kaynak: Thetrical distrbution of European Films across the Globe 2014-2023 Tallinn

Avrupa'daki durum da Türkiye'den çok farklı değildir. 28. Tallinn Film Festivalinde bir oturumda paylaşılan raporda [15] oldukça çarpıcı veriler var. Avrupa'da 2023 yılında 3349 adet Avrupa filmi vizyona girmiş. Satılan bilet sayıları ise Covid-19 Pandemisi öncesi ortalamasının %35 altındadır. Buna benzer birçok göstergeye göre sinema salonları Avrupa'da da seyirci kaybediyor. Diğer taraftan Dijital sinema platformlarında film izleyenlerin sayısı sürekli artıyor.

[14] https://boxofficeturkiye.com/hafta/yillar son erişim tarihi 01.03.2025.

[15] Manuel Fiorini, Made in Eurpe, Thetrical distrbution of European Films across the Globe 2014-2023 Tallinn.

Neredeyse her tür film ve dizi için ayrı bir film izleme platformu var. Bu platformlar ve internet olanaklarını kullanarak Dünya sinemasının örneklerine ulaşan, sinemayı tanıyan, takip eden bir seyirci kitlesi bulunuyor.

Film izleyen seyirci sayısı azalmıyor, üretilen film sayısı artıyor ama seyirci sinema salonunda film izlemeyi daha az tercih ediyor. İşte sinema salonlarının ve sinema endüstrisinin bu krizi, 2000'li yıllardan itibaren seçtikleri bu yolun ve alışveriş merkezleri içindeki sadece tüketim metasına dönüşmüş sinema yapılanmasının krizidir.

Krize Çözüm Arayışları ve Alternatif Bir Deneyim Olarak FİLMKOOP

Sinemanın seyirciye ulaşamama krizine yönelik Türkiye'de alternatif arayışları oldu. Bu arayışlardan birisi de *Başka Sinema* adı ile sinema seyircisine sunuldu. Vizyonda sinema salonuna gitmeyen ama festivallere ilgi gösteren seyirciye ulaşmak için ,1 Kasım 2013'te Kariyo & Ababay Vakfı işbirliğiyle 'Başka Sinema' adlı bir oluşum hayata geçirildi. Bağımsız sinemanın örneklerini, Cannes, Berlinale ve Venedik Film Festivali gibi festivallerde ödül almış filmleri göstermeyi hedefledi. *Başka Çarşamba* adı ile haftada bir seans olarak özel gösterimler düzenledi. Sonuç olarak festivale ilgi gösteren seyirci ticari sinemanın vizyon mantığı ile gösterilen filmlere beklendiği oranda ilgi göstermedi. Boxofficeturkiye.com sitesi incelendiğinde Başka Sinema aracılığı ile gösterilen filmlerin gişe rakamlarının, beklentileri tatmin etmekten çok uzak olduğu görülür. 2024 yılındaki tüm Türkiye'deki 2240 sinema salonunun yaklaşık 30 tanesinde, film göstererek ve ticari sinemanın kodları içinde kalarak soruna üretilen çözümünün yetersiz kaldığını söyleyebiliriz. Film festivallerinde film izleyen seyircinin ticari sinema salonuna beklendiği ölçüde çekilemediği ancak küçük de olsa bir dağıtımcı pazarı oluşturduğu aşikar. Türkiye'de 2024 yılında tabloda listesi verilen 39 adet film festivali organize edildi. Bu festivaller filmlerin seyirciye ulaşmasında önemli bir rol oynadı. Bu festivallerde toplam 2010 film gösterildi. Diğer

taraftan 2024 yılında 452 adet yerli ve yabancı menşeili sinema filmi sinema salonlarında gösterime girdi.[16] Festivaller seyirci sayılarını paylaşmadıkları için sadece seans ve salon büyüklükleri ile tahminler yapabiliyoruz. Vizyona giren film sayısı ve milyonlarla ifade edilen sinema seyirci sayıları düşünüldüğünde, ulaştığı seyirci sayısının azlığı ve kısa dönemli gösterimleri nedeniyle, filmlerin seyirciye ulaşmasında festivaller anlamlı ama sınırlı bir çözüm üretmektedir.

Tablo. 2024 Yılında Düzenlenen Film Festivalleri

Festivalin adı	Kaç kez	Tür	Yarışma /Ödül	Gösterilen film sayısı (2024)
Antalya Altın Portakal Film Festivali	61	Uzun, kısa, kurmaca, belgesel	var	94
IFSAK Kısa Film Festivali	44	Kısa Kurmaca	var	0
İstanbul Film Festivali	43	Uzun, kısa, kurmaca, belgesel	var	138
Ankara Film Festivali	35	Uzun, kısa, kurmaca, belgesel	var	57
Adana Altın Koza Film Festivali	31	Uzun, kısa, kurmaca, belgesel	var	117
Uçan Süpürge Uluslararası Kadın Filmleri Festivali	26	Uzun, kısa, kurmaca, belgesel	var	62
Altın Safran Belgesel Film Festivali	25	Belgesel	var	21
İzmir Kısa Film Festivali	25	Kısa Kurmaca	var	32
Randevu İstanbul Uluslararası Film Festivali	25	uzun, kısa kurmaca	yok	15
Akbank Kısa Film Festivali	20	Kısa Kurmaca	var	98
Uluslararası İşçi Filmleri Festivali	19	Uzun, kısa, kurmaca, belgesel	yok	76
Mimarlık ve Kent Filmleri Festivali	18	Belgesel	var	37
Documentarist İstanbul Belgesel Günleri	17	Belgesel	var	73
Suç ve Ceza Film Festivali	14	Uzun ve Kısa Kurmaca	var	61
Hangi İnsan Hakları Film Festivali	14	Uzun, kısa Kurmaca	yok	49
Boğaziçi Film Festivali	12	Uzun, kısa, kurmaca, belgesel	var	59

[16] Yavuz, Deniz Ocak 2025, Antrakt 2024 Türkiye sinemasının vizyon raporu.

Festivalin adı	Kaç kez	Tür	Yarışma /Ödül	Gösterilen film sayısı (2024)
Engelsiz Filmler Festivali	12	Uzun ve Kısa Kurmaca	var	41
Pembe Hayat KuirFest	12	Uzun, kısa, kurmaca, belgesel	yok	53
Bozcaada Ekolojik Belgesel Festivali	11	Belgesel	var	54
Uşak Kısa Film Festivali	10	Kısa Kurmaca	var	65
Balkan Panorama Film Festivali	9	Uzun ve Kısa Kurmaca	var	90
Türk Dünyası Belgesel Film Festivali	9	Belgesel	var	36
Kısa'dan Hisse Kısa Film Yarışması	9	Kısa Kurmaca	var	31
Uluslararası Kadın Yönetmenler Festivali	6	Uzun, kısa, kurmaca, belgesel	var	78
2 Yaka Kısa Film Festivali	5	Kısa kurmaca	yok	33
İzmir Film ve Müzik Festivali	4	Uzun Kurmaca	var	55
Gordion Arkeofilm Festivali	4	Belgesel	var	18
Sinemada Film Festivali	4	Uzun kurmaca, belgesel	yok	20
Kocaeli Film Festivali	3	Uzun ve Kısa Kurmaca	var	27
Kaş, Kısa Film Festivali	3	Kısa Kurmaca	var	32
Digital Film Festival İstanbul (DFFI)	3	Kısa Kurmaca	var	23
Directed By Women Turkey Uluslararası Kısa Film Festivali	3	Kısa Kurmaca ve belgesel	var	51
Ayvalık Film Festivali	3	Uzun, kısa Kurmaca	yok	70
İzmir Belgesel Festivali IZDOC	2	Belgesel	var	23
Fethiye Film Festivali	2	Uzun, kısa, kurmaca, belgesel	yok	79
Afet Film Festivali	1	Uzun, kısa, kurmaca, belgesel	var	45
Yalova Film Festivali	1	Belgesel	var	35
Sivas Film Festivali	1	Kısa Kurmaca	var	20
Denizli Kısa Film Festivali	1	Kısa Kurmaca	var	42
Tabloyu Hayri Çölaşan'ın hazırladığı Sinema Yıllığı 2024 raporundan yararlanarak oluşturdum				

Film günleri etkinlikleri de filmlerin seyirci ile buluşmasında çok önemli roller oynamaktadır. İstanbul Kültür Sanat Vakfı (İKSV) tarafından 2002 yılından itibaren her yıl Ekim ayında Filmekimi adı altında toplu gösterimler düzenlenmektedir. 2011 yılından itibaren Filmekimi İstanbul'un yanı sıra Türkiye'nin farklı şehirlerinde seyirci ile buluşmaktadır. Örneğin 2024 yılında İstanbul, Diyarbakır, Ankara ve İzmir'de de düzenlendi.

Sinematek/Sinema Evi, sinema mirasını korumak ve film kültürünü yaymak amacıyla Kadıköy Belediyesi tarafından 2021 yılından beri hizmet veren bir kurumdur. Bünyesinde 158 kişilik sinema salonu, kütüphane, sergi salonu, etkinlik odası ve matbu arşiv barındırmaktadır. Sanatsal ve tarihi öneme sahip filmleri seyirciyle buluşturan gösterim programları panel, sunum, söyleşi, atölye, sergi ve benzeri etkinlikler düzenlemektedir. Bu gösterimlere seyircinin ilgisinin çokluğu, yaratılan algının aksine, salonlarda film izlemek isteyen bir sinema seyircisinin var olduğunun kanıtıdır. Bu örnekler sinema endüstrisinin vizyon çerçevesinin dışına çıkıldığında, filmleri seyirci ile buluşturmanın mümkün olduğunu göstermektedir.

İşçi Filmleri Festivalini düzenleyenler, bağımsız sinemacıların filmlerinin seyirciye ulaşmadığını, dağıtım ve gösterim sorunlarının farkında idiler. Bu kitabın 'Yönetmenler, Festival Emekçileri, Filmler ve Festivaller' bölümünde yer alan yönetmen röportajlarında bunu birçok yönetmen dile getiriyor. Örneğin Özcan Alper: *'..İzmir'deki söyleşide sendika temsilcileri vardı ben onlara "sendikaların salonları inanılmaz atıl kalıyor. Niye böyle yapıyorsunuz? Bunun yerine o salonlarda küçük bir sinema makinesi alınsa, Sine-Sen'le ya da bizim gibi sinema gruplarıyla ilişki kursanız" diye bir öneride bulundum. Biz onlara ille de popüler ya da o an gösterimde olan filmler değil başka başka filmler seçsek. Hafta sonu işçiler, aileleri popüler filmlere gideceklerine bu filmleri izleseler. İşçiler için aileleriyle sosyal bir etkinlik olanağı olsa. Yavaş yavaş onların aklına da bu fikirleri düşürüyoruz. Onlar da katılıyor.* '[17]

[17] Özcan Alper ile yapılan röportaj, *İçimizdeki 'Bahar'ı Müjdeleyen Yönetmen*, bu kitabın Yönetmenler, Sinema Emekçileri, Filmler ve Festivaller bölümünde, s. 327.

Yılda bir kez düzenlenen gezici İşçi Filmleri Festivali ile birçok film, ülkenin ücra köşelerindeki seyirciye ulaşabildi; ama bu yeterli değildi. Bağımsız sinema yapan yapımcı ve yönetmenlerle festivalin etkinliklerinde bu sorunun çözümleri üzerine birçok kez görüşler paylaşıldı. Bu çözümlerden birisi de bağımsız sinemacıların oluşturduğu bir kooperatif kurma fikri idi. Daha önce yayıncıların ve özel tiyatro gruplarının kurduğu kooperatifler vardı ve bu deneyimlerin izleri takip edilebilirdi.

15.Uluslararası İşçi Filmleri Festivali programı içinde 2 Mayıs 2020 tarihinde 'Film Üretiminde ve Dağıtımında Kooperatifleşme Mümkün mü?' başlıklı sinemacıların davet edildiği bir çevrimiçi çalıştay yapıldı. Covid-19 Pandemisi zamanıydı ve fiziki olarak bir araya gelmek mümkün değildi. Çalıştayda hem tiyatro kooperatifinin hem de ihtiyaç haritası kooperatifinin kurucusu senarist ve oyuncu Mert Fırat deneyimlerini paylaştı. Çalıştaya davet edilen 'Krize Karşı Kooperatifler Deneyimler-Tartışmalar-Alternatifler' kitabının yazarı Serkan Öngel katılımcılara ufuk açıcı bir sunum yaptı. Katılımcı bağımsız sinema yönetmenleri ve yapımcıları 'sorunların çözümünde kooperatif bir araç olabilir mi' sorusuna cevaplar verdiler. Çalıştayın sonucunda yukarıdaki soruya 'evet' diyenlerle bir hazırlık sürecine girildi. Üretim süreçleri, fon-kaynak ve seyirciye ulaşma olmak üzere üç ayrı çalışma grubu oluşturuldu. Bu gruplar özellikle bağımsız sinemanın yaşadığı sorunları ve kısa, orta ve uzun vadeli çözüm seçeneklerini değerlendirip birer rapor hazırladılar.

Benim de üyesi olduğum *Seyirciye ulaşma çalışma grubu*nun hazırladığı 2020 yılındaki rapordaki [18] öngörüler ve sonraki yıllarda gerçekleştirilen Filmkoop faaliyetleri için rehber oldular :

- *Mevcut dağıtım, sektörün aktörleri ve izleme pratikleri ile bağımsız sinemanın seyirciye ulaşma olanakları çok kısıtlı. Aslında filmlerin seyircisi çok daha fazla ama mevcut sistemle onlara erişemiyoruz.*

18 https://www.filmkoop.org/kopyası-bi-z-ki-mi-z son erişim tarihi 1.3.2025.

- *Pandemi sonrası mevcut izleme pratikleri (salon, festival vb) olanakları daha da kısıtlı olacağı beklenmelidir. Pandemi sona erse bile seyirci kaygıları, çekingenliği bir süre daha süreceği öngörülebilir;*
- *Kooperatif bir oyun değiştirici (Game changer) olarak 'sorunların arkasından dolanarak çözümler üretme' olanaklarını yaratma kapasitesine sahiptir;*
- *Şehirlerdeki sinema toplulukları önemlidir. Bu kaynak üzerine özel projeler üretilmelidir. Ama sayıları bugün için yetersizdir. Bunlara sayısını artıracak çalışmaları kooperatif yapmalıdır. İşçi Filmleri Festivali gibi gezici festivallerin olanakları, sosyal medya çağrıları, o illerdeki üniversitelerle yapılacak özel turneler yeni topluluklar oluşturmak için değerlendirilebilir. Önemli olan illerdeki topluluk kuracak sinema izleyici gruplarına 'biz varız ve arkanızdayız' mesajını vermektir;*
- *Film festivalinin oluşturduğu 'özel bir şey izliyorum' algısı ile sinemaya giden izleyici, sinema salonlarındaki standart bir vizyonda aynı filmleri izlemiyor;*
- *İnsanların algısı, izleme deneyiminin özel olarak paketlenmesi, kişiye kendisini özel hissettirecek sunum izleyiciye erişmeyi kolaylaştıracaktır. Bunu kooperatif gerçekleştirebilir. Arthouse, bağımsız sinema, sanat sineması gibi kavramlar yerine başka kavramları, adlandırmaları öne çıkarmalıyız;*
- *Özellikle ticari sinema salonu olmayan il ve büyük ilçelere turneler düşünülmelidir;*
- *Yaz aylarında yazlık bölgeler için özel projeler gerçekleştirilmelidir;*
- *Bağımsız sinemacıların filmlerinin yurt dışı satışı, dağıtımı için özel bir çalışma yapmalı;*
- *Yurt dışındaki Türk dernekleri ile ayrı bir network kurmalıdır. Başka ülkelerdeki kooperatiflerle bağlantı kurmalıdır;*

- *Mevcut Dijital Platformlarla kooperatif olarak ilişkiler geliştirmeli, kooperatifin kendi dijital platformunu oluşturmasının olanaklarını araştırmalıdır;*
- *Dijital sinema göstericisi DCP üretimi ve DCP oynatıcısı seçenekleri ile DCP ile izletilebilecek asgari teknik standartları belirleyecek kooperatif bünyesinde teknik masa oluşturulmalıdır.*

Sinema alanındaki Türkiye'de ilk kooperatif olarak Filmkoop, 1 Ekim 2020 tarihinde bir grup festival düzenleyicisi, sinema yapımcısı ve yönetmen tarafından kuruldu.[19] Böylece İşçi Filmleri Festivali içindeki bir etkinlik sonrasında ilk defa sinema ve filmle ilgili bir kooperatif kurulmuş oldu. Filmkoop, kuruluşunda belirlenen bağımsız sinemanın seyirciye ulaşması amacı doğrultusunda birçok etkinlik düzenledi. Özellikle Türkiye'nin birçok yerindeki sinema toplulukları ile işbirlikleri yaptı. Bandırma Belediyesi ve Bandırma'daki sinema topluluğu ile beraber 2022, 2023 ve 2024 yıllarında yönetmenlerin katılımı ile açık hava film günleri düzenledi. Lüleburgaz Sinema Topluluğu ile yönetmen katılımlı gösterimler yapıldı. Fransız Kültür Merkezi ile birlikte güncel Fransız filmlerinden bir seçki oluşturdu. Bu seçki birçok sinema topluluğunda *Fransız Film Günleri* etkinliği olarak gösterildi. Datça Sinema Topluluğu Filmkoop işbirliği ile 'Ekoloji Film Günleri' ile Datça'da 2023 ve 2024 yıllarında 2 ay süren açık hava film günleri düzenlendi.

2004 yılından itibaren yayında olan müzik, sinema ve sanat dergisi Band mag'da benimle yapılan röportajda sinema toplulukları ile ilgili çalışmaları özetledim:

> *'Filmkoop hazırlık toplantılarının en önemli gündemlerinden birisi, birçok şehirde faaliyet gösteren sinema topluluklarını bir araya getirmek ve onlarla daha kalıcı ilişkiler kurmaktı. Bu noktadan itibaren Yönetim kurulu olarak bu konuyu kendimize görev edindik ve bu çerçevede çalışmalara başladık.*
>
> *2022 yılı Ocak ayında yönetmen Pelin Esmer, Hüseyin Karabey, Şükrü Alaçam, Faruk Hacıhafızoğulları, Vuslat Saraçoğlu, Sefa Öztürk, Serkan Acar, Özgür Balcı, yapımcı Dilde Mahalli, sinema yazarı Şenay*

[19] https://www.filmkoop.org/ortaklarimiz son erişim tarihi 1.3.2025.

Aydemir ile Ardahan'ı ziyaret ettik. Sineması olmayan bir şehir olan Ardahan'da Ardahan Sinema Topluluğu ile beraber film gösterimleri ve söyleşiler gerçekleştirdik. Dursun Akçam Kültür Merkezi salonunun sinemaya uygun hâle getirilmesi için teknik destek verdik.

Türkiye'de yıllardır faaliyet gösteren farklı ölçeklerde birçok sinema topluluğu var. Aslında bu topluluk üyeleri, hayatlarını farklı mesleklerde çalışarak sürdüren sinema severlerden oluşuyor. Bazıları dernek olarak örgütlenirken bazıları sadece sosyal medya üzerinden bir araya geliyorlar. Bulundukları merkezlerde ya sinema yok ya da var olanlar alternatif, bağımsız filmleri gösterime sunmuyor.Sinema topluluklarının bağımsız sinema için önemli bir enerji kaynağı olduğuna inanıyoruz. Bugün sinemaya ilişkin yüzyüze olduğumuz sorunların bir kısmının çözümünde sinema topluluklarının önemli roller üstleneceğini düşünüyoruz. Bu tespitten yola çıkarak 6 Mayıs 2022 tarihinde bir Sinema Toplulukları Çalıştayı yapmaya karar verdik. Kars, Samsun, Lüleburgaz sinema topluluklarından oluşan bir çalıştay düzenleme komitesi ile hazırlık çalışmalarına başladık.Öncelikle sinema topluluklarının faaliyetleri, sorunları, örgütlenme modelleri ve ihtiyaçları konusunda bilgi alışverişinde bulunmayı hedefledik. Adana, Akhisar, Antalya, Ankara, Ardahan, Ağrı, Artvin, Ayvalık, Bandırma, Bursa, Datça, Diyarbakır, Düzce, Edirne, Elazığ, Fethiye, Hopa, Iğdır, İstanbul, İzmir, Kars, Konya, Kuşadası, Kıbrıs, Lüleburgaz, Marmaris, Mersin, Fındıklı, Samsun, Tokat, Van, Yalova'daki sinema topluluklarına ulaştık. 40 adet topluluk temsilcisiyle bir anket yaptık. Ankete verilen yanıtlar, çalıştayın gündemini belirledi. Çalıştayda sinema topluluklarının ihtiyaçlarını, temel sorunlarını ve hangi kaynakları kullanarak nasıl çözümler üretebileceğimizi konuştuk. Belediyelerin mevcut salonlarının iyileştirilmesi, iyi bir sinema izleme deneyimi için kabul edilebilir hâle getirilmesi gibi konular konuşuldu. Ticari sinemaların belirlediği standartların dışında farklı gösterim programları gündemimiz oldu. Bu nedenle mevcut sinema gösterim modellerinin ihtiyacı karşılamadığı, alternatif modellerin başka kurumların desteğiyle geliştirilmesinin zorunlu olduğu konusunda hemfikir olduk.

Bugün sinema endüstrisinin tanımladığı çerçevede bir sinema salonu kurmanın maliyetleri çok yüksek. Filmkoop olarak teknik bir komite oluşturarak gösterim teknolojileri üzerine çalışmalar yaptık, sektör profesyonelleri ile görüşmeler yaptık. Sinema salonu kurmak isteyenlere oldukça maliyetli bir "mecburi ve pahalı yol" önerildiğini, bu yolun da sinema salonların yaygınlaşmasının önünde engel olduğunu tespit ettik. Ayrıca ticari sinemalarının neredeyse yüzde 90'ının projektör

> *lamba ömürlerini uzun tutma hedefleri veya "cihazı tasarruflu modda" kullanmaları nedeniyle çok kötü koşullarda film gösterdiğini belirledik. Geldiğimiz noktada, kalitesi kabul edilebilir seviyede olmak üzere salonları oldukça uygun maliyetlerle kuracak, dönüştürecek bilgi birikimi oluşturmuş durumdayız.'* [20]

Filmkoop ortağı Özcan Alper'in filmi 'Karanlık Gece' için çok özel bir proje gerçekleştirildi. Yönetmen Özcan Alper ve oyuncu Berkay Aydın İstanbul'daki bir sinemadaki gösterime katıldı. Özel bir çevrimiçi yayın sistemi kuruldu ve sadece sinema topluluklarına özel kapalı devre canlı yayın yapıldı. Mersin, Adana, Düzce, Datça, Balıkesir, Lüleburgaz, Edirne Sinema topluluğundan yaklaşık 500 kişi gösterim sonrası yönetmen ve oyuncuya sorular sordu. Filmkoop ortakları Özcan Alper'in Karanlık Gece ve Kıvanç Sezer'in 8x8 filmleri için ilk defa sinema toplulukları ile beraber 'askıda bilet' kampanyası düzenlendi. Internet üzerinden sinema severlerin satın aldıkları biletler sinema toplulukları aracılığı ile üniversiteli öğrencilere dağıtıldı.

Sinematek/Sinema Evi'nde 2022,2023,2024 ve 2025 yıllarında Pazar günleri bağımsız Türkiye Sineması seçkisi etkinliği yapılmaktadır. Bu etkinlikte yeni ama yeterince vizyon olanağı bulamamış bir bağımsız filmin yönetmeni ile Filmkoop'tan bir yönetmenin moderatörlüğünde film sonrası söyleşisi düzenlenmektedir. Filmkoop İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB) işbirliği ile İstanbul Adalar'da *Sinem**ada** Film Festivalini* 2021, 2022, 2023, 2024 yıllarında düzenledi. Festival her yıl yaklaşık 20 filmi açık havada yönetmen söyleşileri ile birlikte gösterdi. Yönetmen Hüseyin Karabey yönetiminde 2022, 2023 ve 2024 yıllarında Gençlerle film atölyesi düzenlendi. 18-25 yaşlarındaki 20 genç sinemacı adayı 3 günlük atölye sonunda filmler ürettiler ve festival sırasında bu filmler gösterildi. Senaryo atölyesi, çocuklarla stopmotion film atölyesi gibi etkinlikler düzenlendi. Heybeliadalı senarist Petros Markaris ile 2022 yılında Hüseyin Karabey moderatörlüğünde, 2024 yılında ise Mert Fırat moderatörlüğünde Yeşim Ustaoğlu ile ustalık sınıfı etkinlikleri yapıldı. Seyircilerin büyük çoğunluğunun İstanbul'un farklı semtlerinden geldiği

[20] https://bantmag.com/sinema-topluluklari-filmkoop-onder-ozdemir/ son erişim tarihi 1.3.2025

bu festivale gösterilen yoğun ilgi, farklı türde seyir deneyimi sunan festivallerin seyirciden karşılık bulacağını göstermektedir.

Beyoğlu Sineması ticari bir işletme olarak yaşadığı bir dizi ekonomik krizin sonucunda 2022 yılında kapandı. İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB) devralarak sinema salonunu restore etti ve 4 Ekim 2023 tarihinde hizmete açtı. Diğer sinema salonlarından farklı bir gösterim programı ile ücretsiz filmler göstermeye başladı. Nordik Film Günleri, Macar Film Günleri gibi toplu gösterimler yanında yönetmen söyleşili özel gösterimlere seyirci ilgisi çok fazla idi. Filmkoop Beyoğlu Sinemasında 'Türk Sinemasının unutulmaz yönetmenleri' başlığıyla 12 filmlik özel gösterim ve söyleşi projesini 2024 yılından itibaren gerçekleştirdi. Bu proje kapsamında her ay Türk sinemasının bir yönetmeni hakkında Filmkoop ortakları Serkan Acar ve Hüseyin Karabey'in hazırladığı 15 dakikalık belgesel ve o yönetmenin seçilen bir filmi gösterildi. Rize'nin Fındıklı ilçesinde ticari sinema salonu olmadığı için ilçe belediye başkanı bir sinema salonu girişimi başlattı. Filmkoop yöneticileri inşaat aşamasından itibaren salonun hazırlanmasında danışmanlık yaptı. Daha sonra da film programlarının oluşmasında belediye ile Filmkoop işbirliği yaptı. Böylece Fındıklı ilçesine oldukça farklı bir tarzda çalışan, belediye tarafından işletilen ve çok özel filmleri gösteren bir sinema salonu kazandırılmış oldu.

Filmkoop tarafından oluşturulan benim de içinde yer aldığım komite, sinemaların gösterim altyapısı üzerine teknik bir ön çalışma yaptı. Bu komite Türkiye'deki ticari sinema salonlarının teknik yetersizlikleri, gösterim kalitesinin düşüklüğü gibi tespitlerde bulundu. Ticari sinemalarda kullanılan DCP standardındaki gösterim cihazının maliyetlerinin yüksekliği sorununa alternatif çözümler aradı. Ayrıca yapımcı ve dağıtımcıların filmlerin gösterimlerinin denetlenmesi taleplerini de göz önüne alarak KOOPlay adı ile bir gösterim cihazı geliştirdi. Bir filmin kaç kere izlendiğini denetleyen, güvenli gösterimini sağlayan, belediyelerin salonlarındaki mevcut projektör ile çalışan bu cihaz, ilk defa 2022 yılı Eylül ayında Adana'daki

film festivalinde duyuruldu. Adana Altın Koza Film Festivali kapsamındaki Film Akademisi bölümünde: *Bağımsız Sinema Dağıtım/ Gösterim alanlarında Filmkoop deneyimi ve yeni olasılıklar* başlıklı toplantıda çözümler, ben ve Vuslat Saraçoğlu ile Özgür Balcı tarafından sunuldu. 4-5-6 Ekim 2023 tarihlerinde MARUF23 adı ile Marmara Belediyeler Birliği tarafından gerçekleştirilen ve yaklaşık 5000 kişinin katıldığı etkinliğin sergi salonunda ve Kent Sineması panelinde KOOPlay ürünü tanıtıldı. Bu etkinlikle birlikte, Filmkoop 'Kent Sineması' projesini belediyelere sunmaya başladı. 'Kent Sineması Projesi' kapsamında haftada bir gün çocuklara, bir gün büyüklere belediyelerin kültür merkezlerinde film gösterme teklifini götürdü. Filmkoop, belediyelere gösterim cihazıyla beraber filmler temin eden alternatif bir dağıtımcı gibi rol üstlendi. Bu çerçevede İstanbul ilçe belediyeleri, Bursa, Muğla, Konya ilçe belediyeleri gibi birçok belediye ile gösterim etkinlikleri yapılmaya başlandı. Filmkoop'un ürettiği gösterim cihazı birçok festivalin çok daha yaygın olarak yapılmasının önünü açacaktır. Film yapımcılarının kaygıları bu cihazla önemli oranda giderildiği için, festivalleri düzenleyenlerin ticari sinemalardaki gibi bir gösterim cihazı arayışına gerek kalmadı. Bu projenin yaygınlaşması durumunda, belediyelerin kültür merkezleri sayesinde mevcut sinema salonları dışında alternatif bir sinema ağının oluşması potansiyeli bulunmaktadır.

Sinema dünyasında birçok farklı bileşen yer alır: yönetmenler, yapımcılar, kamera önü ve arkasındaki ekipler, dağıtımcılar, sinema salonu sahipleri, sinema cihazları satıcıları, festival organizatörleri ve seyirciler… Tüm bu unsurlar, sinema ekosisteminin karmaşık bir yapıya sahip olmasını sağlar. Filmkoop'un düzenlediği film festivalleri, film günleri etkinlikleri ve diğer faaliyetlerini, bu büyük yapının içinde mütevazı ama önemli arayışlar olarak değerlendirmek gerekir. Teknolojik gelişmeler, hem film üretim süreçlerini hem de izleme pratiklerini kökten değiştirdi. Geleneksel sinema endüstrisi bu dönüşümden kaçamadı. Sinema salonları seyirci kaybıyla ciddi bir kriz yaşadı. Ancak bu kriz, yalnızca teknolojik değişimlerin bir sonucu

değil, aynı zamanda mevcut vizyon ve ticari sinema anlayışının sürdürülemez hale gelmesinin bir göstergesidir.

Sinema izleyicisi ile filmleri buluşturmanın yeni yollarını düşünmek gerekiyor. Bu noktada, Filmkoop'un birçok alanda yürüttüğü projeler, Beyoğlu Sineması gösterimleri, Sinematek/Sinema Evi etkinlikleri ve çeşitli alternatif gösterim deneyimleri önemli ipuçları sunmaktadır. Bu yazıda ele alınan örnekler, sinema endüstrisinin ezberleri dışına çıkıldığında yeni bir sinema kültürü oluşturmanın mümkün olduğunu göstermektedir.

Kaynakça

Erkılıç, Hakan (2009). "Düş Şatolarından Çoklu Salonlara Değişen Seyir Kültürü ve Sinema." *Kebikeç: İnsan Bilimleri İçin Kaynak Araştırmaları Dergisi* 14: 27/28

Kasapoğlu, Sedef Sinema Salonlarının Dönüşümü: İzmir Örneği Yaşar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İletişim Anabilim Dali Yüksek Lisans Tezi

Zengin, Ferhat Selçuk Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 2022; (47):s. 194-210

Yavuz, Deniz Ocak 2025, Antrakt 2024 Türkiye sinemasının vizyon raporu

Manuel Fiorini, Made in Eurpe, Thetrical distrbution of European Films across the Globe 2014-2023 Tallinn

Çölaşan, Hayri. Sinema Yıllığı 2024

Anadolu, Batu. Beyazperdeden Dijital Medyaya: Film İzleme Deneyiminin Değişimi Üzerine Bir Araştırma, OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi,Aralık 2020, sayı 32

Midilli, Seher-Midilli,Esra , Dijital Dönüşümün Sinemaya Etkileri: Sinema Salonlarinin Dijital Yayın Platformlari İle Rekabeti Ve Atilimlarina İlişkin Bir Durum Analizi, 2024, 11. ULUSLARARASI İletişim Günleri Dijital Eşitsizlik & Veri Sömürgeciliği Sempozyumu Bildiri Kitabı,Üsküdar Üniversitesi Yayınları 93

Karagosian, Michael 'What's Wrong with the DCP?', Digital Cinema Report 03/06/2015

Hayır, Celal, Salonlardan Çevrimiçi Ortamlara: Dijital Sinema Platformlarının Film İzleme Alışkanlıklarına Olan Etkisi Üzerine Bir Araştırma, Erciyes İletişim Dergisi, Temmuz/2023 Cilt 10, Sayı 2, s.799-815

Uğur Ufuk, Bozdağ Abidin, Yavuz Cavit. Türkiye Film Endüstrisindeki Yabancı Dağıtım Şirketleri ve Türk Sinema Sektöründeki Etkileri, ICOSS – CAPPADOCIA 2018

Coş, Nezih, 1969. Türkiye'de Sinemaların Dağılımı. Akademik Sinema sayı 2

Phil Nickinson and Jen Karner, The 10 most popular streaming services, ranked by subscriber count, 22.01.2025 https://www.digitaltrends.com/home-theater/most-popular-streaming-services-by-subscribers/#dt-heading-10-starz-1508-million Son erişim 1.3.2025

https://bantmag.com/sinema-topluluklari-filmkoop-onder-ozdemir/ son erişim tarihi 1.3.2025

https://boxofficeturkiye.com/hafta/yillar son erişim tarihi 01.03.2025

boxofficeturkiye.com Erişim Tarihi: 21.2.2025

https://www.digitalcinemareport.com/article/what's-wrong-dcp Erişim Tarihi: 01.3.2025

TUİK Sinema ve Gösteri Sanatları İstatistikleri, 2023, https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Sinema-ve-Gosteri-Sanatlari-Istatistikleri-2023-53639 son erişim tarihi 1.3.2025